

PROIECTUM BALCANICUM

Maurits Ferenc pannonhalmi kiállításának megnyitója

V A R G A M Á T Y Á S

Eredeti Maurits-képet életemben először Tolnai Ottó palicsi házában, a „homokvárban” láttam. Ha most Ottó itt lenne, biztosan nem mulasztaná el megjegyezni, hogy ez a kiállítás is most a „vár”-ban nyílik – ahogy a környékeliek nevezik az apátságot (és ahogy az autóbuszok kiírásán „hivatalosan” is szerepel). Ottó talán még azt is hozzátenné, hogy *itt is* pereg a homok, mállik ki a homokkő alólunk. Itt alólunk, Palicson meg felőlünk. Szép lassan.

Szóval, Ottó palicsi házában az a Maurits-kép (életem első eredeti Maurits-képe) – megdöbentett. Nem is mondtam semmit, csak kortyoltam a forralt bort. Szép, deres téli délután volt. Jutka, Ottó felesége cukrot olvasztott a borospoharak szélére, és ahogyan ittál, ezen cukron csorgott át a fűszeres (szegfűszeges) ital. Közben oda-odapillantottam a Mauritsra. És azt kérdeztem: Ki lehet az az ember, aki ilyesmit képes látni? Ki lehet az, aki *így* látja a világot?

Az elmúlt télen pedig (Tolnai Ottóval és feleségével, Jutkával) meglátogattuk Mauritsot szegedi műtermében, és órákon át csak néztük a képeket. Sok-sok kép volt ott. Végláthatatlan és beláthatatlan változatai *ugyanannak* a témának. Papíron, rostlemezen, nagyméretű fémlapokon. A különböző technikával, különféle anyagokra készített rajzok – mint széjjelvágott filmtekercs semmiféle linearításra nem vágó kockái. Minden mozdulat, minden elmozdulás felbecsülhetetlen értékű, mert valakinek (vagy valaminek) az utolsó pillanatait ábrázolja. Ahogy a halál vagy a pusztulás, a kárhozat vagy a feltámadás szövi emberből rovarrá, vagy bábuból emberré ezt a furcsa figurát. A keresztút, a stáció állomásait juttatták eszembe.

Maurits keresztútja azonban *iránytalanságától* kapja ezredfordulós drámaiságát. Nem mintha nem lenne iránya, hanem mert ez az irány számunkra,

nézók számára teljességgel rejtve marad. (Összekeveredtek a filmkockák.) Nem tudjuk, hogy a feltámadás felé, vagy már az amúgy is roncsolt test (lét?) további meggyalázása felé haladunk-e.

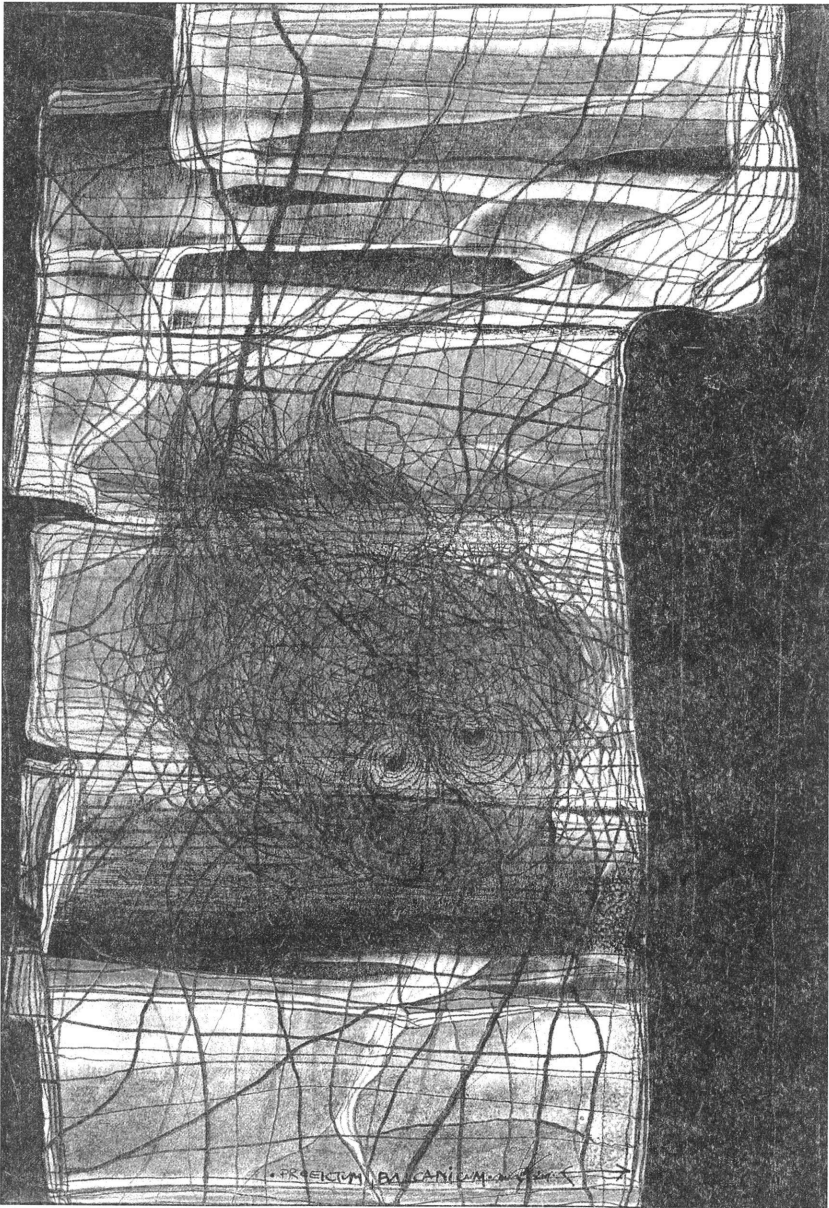
A színekről hosszan kellene beszélni. Ez itt a bomló anyag, a szerves lebomlás káprázatos színvilága. Mint valami furcsa ünnepen. A kékek, zöldek és pirosak telítettsége, a belőlük áradó erő vad, ember-telen szépsége. (Lehet, hogy a szép erős színek mindig rothadásból származnak?)

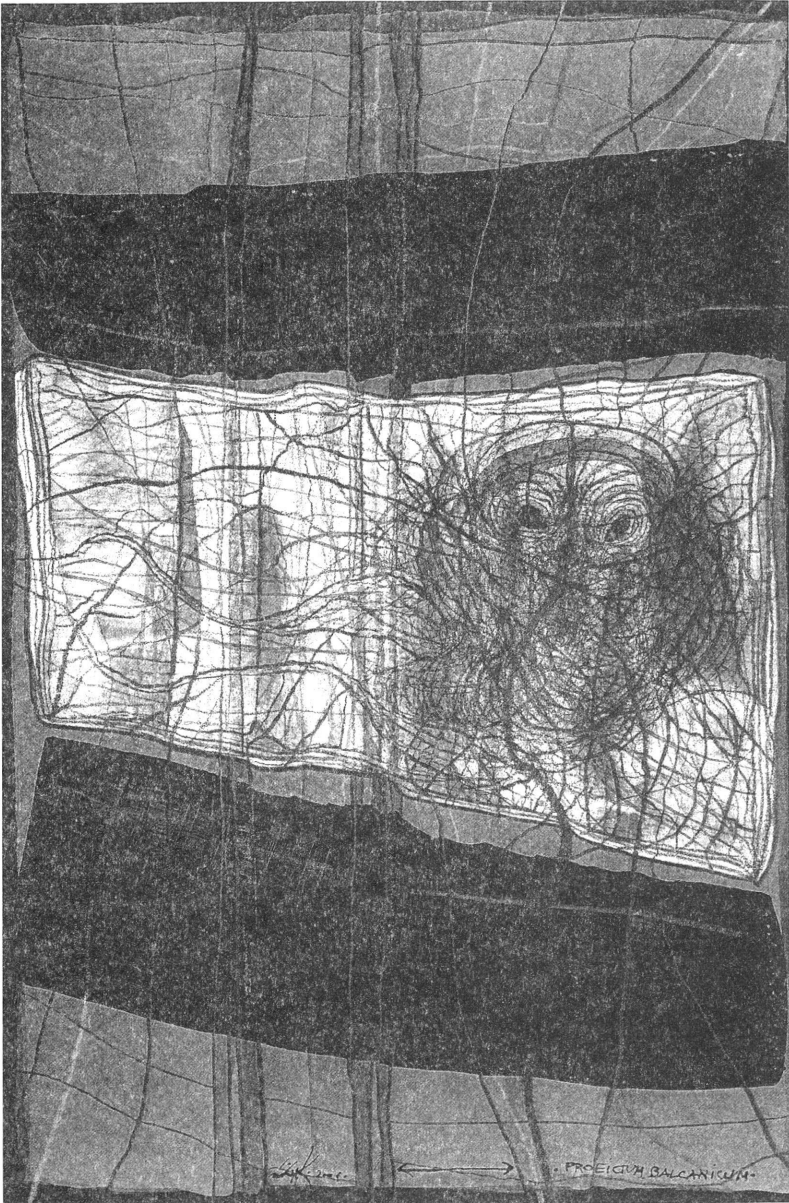
A kiállítás címe: *Proiectum Balcanicum*. A *projicio* [3, -jeci, -jectum] ige olyasmit jelent, hogy „kivet valahová; odavet; elkerget; kitesz gyermeket (akit nem akar felnevelni)”, de ismerjük ugyanennek a szónak modern jelentését is („terv, tervezet, ajánlat”). Miről is van szó? Mi az, ami egyszerre jelent „kivetettséget” és „tervet, ajánlatot”? És mi adja ennek különös, balkáni karakterét?

1994-ben jelent meg a Ferenczy Kiadónál Budapesten az a Franz Kafka minden elbeszélését tartalmazó kötet, amelynek illusztrálása közben Maurits Ferenc ráakadt erre a se nem ember, se nem állat, se nem bábu, se nem holt, se nem eleven figurára, akinek (vagy aminek) „kivetettségét, kiüzettségét, kitettségét” nyomon követi.

Maurits hihetetlen elszántsággal dolgozik. A sorozatok minden egyes darabja olyan gonddal és felelősséggel készül, mintha egy-egy konkrét ember keresztúti stációja lenne, mintha az emberi létezés (mert eredendően talán mégiscsak arról van szó), mintha az emberi létezés egy-egy olyan pillanatának akarna emléket állítani, ami jószerivel már nem mondható sem emberinek, sem létezésnek. Azoknak a pillanatoknak, amikkel mindannyian inkább elbújnánk, elmenekülnénk a többiek szeme elől. Amikor a maradék-ember már csak könnyből, takonyból, nyúlós testnedvekből szövi önnön határait. – És Maurits imbolygó-indázó vonalai mégiscsak ott mozognak, ebben a régióban (a Balkánon, Boszniában, Kosovóban), és mintha messzeségből (= valami messzi anyagból), a fény imbolygó rokonából formáznák meg – bizonytalanul, mégis a „véletlenszerű” egybeesések csendes sejtésével – mindannyiunk kivetettségét és kitettségét. Vagy azt a tervet, amely ránk vonatkozik. Mert amit látunk, nemcsak múlt, nemcsak jelen és nemcsak jövő; hanem a három együtt.

Mint ikonokon a pólýába csavart vagy a sírba tett Krisztus golycsái. A kiszolgáltatott gyermektést vagy holttest és golyoc között mintha átszakadt volna a határ, mintha szerves és szervetlen egymásba szívódnék. Mintha váratlanul megmozdulna ez a kitett gyermek, vagy a már-már rothadó lény, és nem tudnánk, hogy a bőr-rongyai alól az ember jön-e elő, vagy csak férgék... És ezt kérdezik ezek a képek. Hogy mi jön elő. De a válasz egyáltalán nem annyira egyszerű, mint vélnéd. És ha valamit állít Maurits Ferenc, ezt bizonyosan.

Eredeti Maurits-képet életemben először Tolnai Ottó palicsi házában, a „homokvárban” láttam. Ha most Ottó itt lenne, biztosan nem mulasztaná el megjegyezni, hogy ez a kiállítás is most a „vár”-ban nyílik – ahogy a környékeliek nevezik az apátságot (és ahogy az autóbuszok kiírásán „hivatalosan” szerepel). Ottó talán még azt is hozzátenné, hogy itt is pereg a homok, mállik ki a homokkő alólunk. Pannonhalmán alólunk, Palicson meg felőlünk. Szép lassan . . .

2003. május 29.